

References

1. Belenkii P., Mikula N., Matveev E (2005), *Competitiveness in cross-border markets*, Lviv, Ukraine, 214 p.
2. *Information support of cross-border cooperation of Ukraine: practical aspect* (2014), – Lutsk, Ukraine, 218 p.
3. Kuchinskaja T. (2011), *The trans-border region as a form of socio-cultural space: in search of the cognitive model of study* [Online], available at: <http://www.science-education.ru/pdf/2011/6/106.pdf>.
4. Shuba M. (2014), *Cross-border cooperation: «Think global, act local»*, *BusinessInform*, vol. 9, p. 21-25.
5. Yankiv M. (2001), *Ukraine and Poland: strategic partnership in the system of geopolitical coordinates (political, economic and sectoral analysis)*, Lviv, Ukraine, 384p.

УДК 332.14: 352/354-1

П. В. Жук

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
відділу регіональної екологічної політики та природокористування
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ТА ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ В УКРАЇНІ

Розглянуто методологічні та практичні питання реформування системи адміністративно-територіального устрою в Україні. Запропоновано визначення основних понять, мети та завдань реформи. Проведено аналіз існуючих підходів до встановлення ієрархії адміністративно-територіальних одиниць, критеріїв їх виділення, шляхів формування. Запропоновано трьохрівневу модель адміністративно-територіального устрою. Наголошено на важливості реформування насамперед базового рівня адміністративно-територіального устрою шляхом нарощування фінансово-економічного й соціально-демографічного потенціалу територіальних громад як одиниць АТУ базового рівня, підвищення їх функціональних можливостей, розвитку місцевого самоврядування. Визначено завдання, які слід вирішити задля успішного проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Ключові слова: адміністративно-територіальний устрій, реформа, адміністративно-територіальні одиниці, місцеве самоврядування, державне управління.

Zhuk P. UP-TO-DAY ISSUES AND WAYS OF ADMINISTRATIVE AND TERRITORIAL SYSTEM REFORMING IN UKRAINE.

Methodological and practical issues of administrative and territorial system reforming in Ukraine are outlined. Definition of basic notions, aim and tasks of the reform are proposed. The analysis of existing approaches to establishing of administrative and territorial units hierarchy, their detachment criteria and ways of forming is conducted. Three-level model of administrative and territorial system is proposed. The importance of top-priority reforming of the basic level of administrative and territorial system through increasing of financial and economic as well as social and demographic potential of territorial communities as the ATR units of the basic level is stressed along with promotion of their functional possibilities and development of local self-governance. The tasks up to solution in order to successfully conduct administrative and territorial reform in Ukraine are defined.

Key words: administrative and territorial system, reform, administrative and territorial units, local self-governance, public administration.

Реформування адміністративно-територіального устрою (АТУ) в Україні уже два десятиліття розглядається як актуальне завдання, вирішення якого може стати вагомим чинником активізації соціально-економічного розвитку регіонів.

Проблематиці адміністративно-територіальної реформи в Україні присвячено багато праць вітчизняних науковців та практиків: Ю.Ганущака, В.Куйбіди, Р.Безсмертного, А.Ткачука, І.Коліушка, В.Нудельмана, А.Лісового, В.Литвина, О.Соскіна, І.Кресіної, А.Коваленка, М.Паламарчука, З.Варналія, М.Дністрянського, Л.Шевчук, І.Нагребської, О.Кучабського, А.Чемериса, С.Пирожкова, М.Лесечка, М.Пістуна, В.Толкованова, М.Пухтинського та ін. Корисними у контексті визначення підходів до реформування вітчизняної системи АТУ є також праці зарубіжних вчених, серед них К.Дейві, С.Регульський, З.Долецкий, Я.Гонцяж,

Т.Качмарек, Т.Вюртенбергер, П.Свянєвич, Т.Хорват, Г.Горжеляк, М.Кулеша, Б.Яловецькі та ін.

З усього розмаїття наукових підходів до питань реформування системи адміністративно-територіального устрою України практика вимагає вибору оптимальних виходячи з актуальних запитів сьогодення та перспектив на майбутнє. Метою цієї статті є висвітлення методологічних та практичних підходів до реформування АТУ, які вбачаються найбільш доцільними при розв'язанні поточних і перспективних завдань територіального управління в Українській державі.

Поняття адміністративно-територіального устрою при цьому пропонується розглядати у двох аспектах – як територіальний і адміністративний устрій у їх взаємозалежності.

У розділі IX Конституції України містяться терміни «територіальний устрій» та «система територіального устрою» без їх сутнісних визначень.

Ми схилиємося до трактування територіального устрою держави як її внутрішньої територіальної організації з поділом території на складові частини – адміністративно-територіальні одиниці. Систему територіального устрою держави при цьому слід розглядати як каркасну частину системи організації держави та суспільства загалом й системи державного управління, зокрема [1].

Адміністративно-територіальний устрій (АТУ) розглядається як поділ країни на адміністративно-територіальні одиниці різних рівнів, у яких формується структура органів публічної влади та система адміністративно-управлінських, фінансово-економічних та інших взаємозв'язків між адміністративно-територіальними одиницями й центральними органами державної влади у процесі забезпечення потреб життєдіяльності громадян, сталого регіонального й загальнодержавного розвитку.

З історичним розвитком, змінами соціально-економічних, політичних та інших умов функціонування держави, адміністративно-територіальний устрій закономірно змінюється, вдосконалюється чи реформується. Вдосконалення, як правило, не вносить кардинальних новацій у систему АТУ і пов'язується з окремими змінами в складових адміністративно-територіального устрою. Суттєві суспільно-економічні трансформації в державі вимагають системних змін АТУ, тобто, його реформування. Протягом останніх років стало очевидним, що в адміністративно-територіальному устрої країни обійтися вдосконаленнями неможливо. Його реформування стає неминучим.

Реформа адміністративно-територіального устрою вбачається у значних змінах територіальної організації, системи і механізмів функціонування публічної влади (державної влади та місцевого самоврядування) в країні, спрямованих на створення сприятливіших умов для суспільного розвитку, гармонійного поєднання при цьому індивідуальних, колективних (громадських) та загальнодержавних інтересів.

Демократичні перетворення в Україні, які пройшли зі здобуттям незалежності, на жаль, не супроводжувалися відповідними змінами в системі адміністративно-територіального устрою. Суперечності між новими суспільно-економічними відносинами та старою системою АТУ у значній мірі спричинили загрози державі, її територіальній цілісності, які наявні зараз. Крім цього, євроінтеграційний вибір України, ратифікація нею Європейської хартії місцевого самоврядування також ставлять вимоги щодо внесення змін до існуючої системи адміністративно-територіального устрою держави, територіальної організації публічної влади. В основі цих змін має бути децентралізація влади та розвиток місцевого самоврядування при одночасному забезпеченні фундаментальних інтересів держави на усіх рівнях АТУ.

Кількарівневий принцип побудови системи АТУ покликаний забезпечити оптимальну керованість системи адміністративно-територіального устрою з поєднанням місцевих інтересів із

загальнодержавними. При цьому на кожному з рівнів адміністративно-територіальні одиниці (просторові адміністративно-територіальні утворення – частина території країни з визначеним правовим статусом, у яких реалізується певний перелік владних функцій через органи державної влади та місцевого самоврядування) забезпечують виконання власних і делегованих їм державних владних повноважень. Розподіл таких повноважень у сучасному баченні будується за принципом субсидіарності – на вищому рівні забезпечується виконання тільки тих повноважень, які не можуть бути виконані на нижчому рівні, при цьому виконання одних і тих же повноважень на різних рівнях виключається.

Суть децентралізації публічної влади полягає (на відміну від деконцентрації) не лише у передачі владних повноважень від центральних органів виконавчої влади до нижчих рівнів АТУ, а й у розширенні повноважень органів місцевого самоврядування та органів самоорганізації населення.

Фактично, процес адміністративно-територіальної реформи в Україні має полягати у взаємопов'язаному здійсненні кількох реформ: реформи територіального устрою держави; адміністративної реформи – зміни відповідно до визначеної мети та цілей системи державного управління, її інститутів, організаційних структур та інструментів, правових і фінансово-економічних основ функціонування; реформи місцевого самоврядування – зміни системи організації та основ діяльності органів місцевого самоврядування у вирішенні питань місцевого значення, забезпечення потреб громадян та територіальних громад у соціальних, комунальних, адміністративних й інших послугах, в соціально-економічному розвитку поселень, взаємопов'язаних груп поселень і регіонів; реорганізація при цьому взаємостосунків органів місцевого самоврядування з органами державної влади.

Не зупиняючись детально на питаннях щодо недоліків чинної в Україні системи АТУ та необхідності її реформування, які широко висвітлені у науковій літературі [1, 2, 8, 12 та ін.], зосередимо увагу на меті й завданнях такого реформування.

Метою адміністративно-територіальної реформи в Україні розглядаємо формування ефективної системи територіального устрою країни як об'єктивної умови становлення громадянського суспільства шляхом децентралізації здійснення публічної влади та функцій управління, укрупнення адміністративно-територіальних одиниць, створення ефективного середовища для розвитку місцевого самоврядування.

Визначена мета у своїй основі відповідає меті Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р - формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території,

узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Сутність адміністративно-територіальної реформи, на наш погляд, має полягати у вирішенні наступних основних завдань.

1. Упорядкування системи АТУ через:

а) перехід до чітко визначеної структури одиниць адміністративно – територіального устрою, яка включає 3 рівні: перший – область, АР Крим, місто зі спеціальним статусом (Київ); другий – район, місто-район (обласний центр, міста обласного значення з чисельністю населення понад 150 тис. мешканців); третій (базовий) – сільська, селищна, міська територіальні громади;

б) відхід від ускладненої діючої системи АТУ, при котрій в межах

адміністративно-територіальних одиниць існують інші адміністративно-територіальні одиниці того ж рівня чи містяться території інших адміністративно-територіальних одиниць;

в) забезпечення територіальної цілісності адміністративно-територіальних

одиниць, при якій зникають так звані міжпоселенські території, кожна адміністративно-територіальна одиниця є нерозривною, анклавів одних АТО на території інших не допускаються;

г) прагнення до управлінської, фінансово-економічної, соціальної, демографічної самодостатності одиниць адміністративно-територіального устрою; укрупнення, з урахуванням регіональних особливостей та доцільності, адміністративно-територіальних одиниць базового рівня.

Слід зазначити, що існують й інші підходи щодо доцільних рівнів адміністративно-територіального устрою в Україні. М.Пістуном пропонується трьохрівнева ускладнена система АТУ: регіональний рівень - губернії (міжобласні адміністративні утворення з 2 – 3 областей) та їх області; локальний - адміністративні райони; місцевий - територіальні громади [3].

Чотирьохрівневу систему пропонує В.Семиноженко. Четвертий рівень – регіонально-адміністративний округ (РАО), який об'єднує декілька сусідніх областей зі спільними економічними, історико-географічними та культурними зв'язками. Глави РАО (як варіант, уповноважені президента) координуватимуть відповідні (3-5 областей) одного округу [4].

Дворівневу схему, утворення 50-60 земель чи округів (міні-областей: 52 округи та 8 міст-регіонів) та 3-3,5 тис. громад (міні-районів) пропонує А.Лісовий [5].

Два рівні місцевого самоврядування пропонується і О.Соскіним: перший рівень (базовий): 425 міст, 784 селищні ради, 10279 сільських рад, на основі яких потрібно сформувати повноцінні громади базового рівня; другий рівень: 24 області АР Крим, Київ та Севастополь, 33 міста-агломерації (в майбутньому – 42 департаменти-паланки, утворені на базі областей та АР Крим) [6].

За фінську модель: держава – район ратує Й. Вінський [7].

Ми поділяємо думку Ю.Ганущака, що найбільш доцільним є створення трьохрівневої системи організації самоврядування, а, відповідно, і системи адміністративно-територіального устрою: область – район – громада [8]. Такий підхід зафіксовано у Проекті Закону про внесення змін до Конституції України (щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування), № 4178а, і згаданий вище Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

2. Уникнення розриву між владою та громадянами, ширше включення мешканців територіальних громад у вирішення питань місцевого значення через створення умов для вищої соціально-економічної активності населення, стимулювання самоорганізації громадян.

3. Побудови ефективнішої управлінської структури в системі АТУ з досягненням принципу субсидіарності та чітким розподілом функцій і

повноважень публічної влади між рівнями АТУ, що можна досягнути шляхом:

а) розмежування функцій та повноважень між органами державної влади й

місцевого самоврядування із законодавчим визначенням переліку питань місцевого значення та віднесенням їх до виключної компетенції органів місцевого самоврядування;

б) розподілу функцій та повноважень органів публічної влади за рівнями АТУ виходячи з принципів наближення адміністративних, соціально-культурних, господарсько-комунальних та інших послуг до населення, ефективнішого і якіснішого надання таких послуг, включення членів територіальних громад безпосередньо, через органи управління адміністративно-територіальними одиницями та самоорганізацію громадян у вирішення питань місцевого значення;

в) усунення підміни повноважень органів місцевого самоврядування органами державної влади, формування виконавчих органів місцевого самоврядування на базовому, районному, обласному рівнях.

г) визначення суті та меж контрольних функцій органів державної влади стосовно органів місцевого самоврядування.

4. Зміцнення економічної бази та забезпечення фінансової й управлінської самостійності адміністративно-територіальних одиниць шляхом:

а) розробки та реалізації державної політики стимулювання економічного розвитку сільських територій та малих міст, створення умов для вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів;

б) наділення адміністративно-територіальних одиниць майном та ресурсами, необхідними для виконання завдань місцевого значення та делегованих функцій органів державної влади;

в) зміни міжбюджетних відносин, кардинального збільшення частки доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті держави, формування державного фонду підтримки місцевих бюджетів та гарантування мінімального рівня бюджетного забезпечення усіх

територіальних громад, запровадження ефективної системи бюджетного вирівнювання;

г) встановлення принципу незалежності між державним бюджетом та бюджетами базового, районного, обласного рівнів.

Основні аспекти пропонованої моделі АТУ в Україні вбачаються у наступному. Адміністративно-територіальними одиницями було б доречно розглядати територіальні громади (використане у Проекті Закону про внесення змін до Конституції України (щодо повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування), № 4178а, формулювання «громади» є, на наш погляд, менш вдалим, оскільки змішує ідентифікацію базових одиниць адміністративно-територіального устрою зі спільнотами мешканців), в тому числі об'єднані: сільські, селищні, міські (з можливим виділенням територіальних громад районів у великих містах з чисельністю населення понад 300 тис.); райони; області, Автономна Республіка Крим, м. Київ (м. Севастополь не відповідає жодним вимогам стосовно регіонів і розглядатися у їх числі не може).

Чинний поділ на області в Україні (24 області) закріплено в Конституції і вагомим підстав для відмови від нього немає. В цілому він також відповідає критеріям регіонів рівня 2 за номенклатурою територіальних одиниць для статистики (NUTS), котрі є основними у втіленні регіональної політики Європейського Союзу.

Рівень NUTS 3 приблизно відповідає адміністративним районам України (490 районів без міських) чи їх групам. В процесі реформування адміністративно-територіального устрою доцільно укрупнити адміністративні одиниці даного рівня до передбаченого номенклатурою територіальних одиниць ЄС мінімального рівня чисельності населення для регіонів цього рівня від 150 тис. мешканців.

Враховуючи низький ресурсний потенціал дрібних самоврядних громад в Україні, у процесі адміністративно-територіальної реформи слід насамперед провести укрупнення АТО базового рівня. При цьому можна погодитися з аргументаціями, що мінімальна чисельність територіальних громад має бути близькою до 5 тис. мешканців (менше у малонаселених регіонах з невисокою щільністю поселень) і включати, як правило, кілька поселень [5, 8, 9].

Модель системи адміністративно-територіальних одиниць матиме наступний вигляд. Нижчому рівню самоврядування відповідатимуть адміністративно-територіальні одиниці – територіальні громади: сільські (у разі входження тільки сільських поселень), селищні (у разі входження селищних, або селищних і сільських поселень), міські (у разі входження міських, або міських, селищних і сільських поселень) територіальні громади.

Середній рівень адміністративно-територіального поділу становитимуть райони, територія яких складатиметься з територіальних громад, розташованих у їх межах. Міські територіальні громади з чисельністю мешканців понад 150 тис. при

цьому можуть поєднувати компетенції АТО рівня району і міської територіальної громади.

Вищий рівень адміністративно-територіального поділу відповідатиме областям, Автономній Республіці Крим та місту зі спеціальним статусом Києву.

При цьому устрій самоврядування не повинен мати ієрархії. Складові системи адміністративно-територіального устрою в самоврядному аспекті мають діяти за принципом субсидіарності, доповнювати одна одну, а не накладатися (побудова вертикалі державної влади може здійснюватися через систему АТУ і за іншими принципами).

Найважливішим, на наш погляд, є реформування АТУ насамперед на базовому рівні. При цьому вкрай важливим є вибір шляхів, вимог і критеріїв з формування АТО.

Враховуючи наявну подрібненість АТО базового рівня, їх нове формування вбачається шляхом об'єднання. Зазначимо, що передбачений чинною Конституцією принцип добровільності при об'єднанні громад мало перспективний, на що слушно звертають увагу І.Коліушко [10], А.Лісовий [5], А.Ткачук [11].

При формуванні базових адміністративно-територіальних одиниць пропонується дотримуватися наступних вимог:

рішення про утворення базової АТО та встановлення її меж приймається Верховною Радою України з урахуванням волевиявлення населення та на підставі встановлених законом критеріїв дієздатності громади, обумовлених географічними, демографічними, економічними, національними, історичними чинниками;

на території кожної АТО мають перебувати об'єкти соціальної та

комунальної інфраструктури, необхідні для виконання передбачених законом завдань та повноважень;

на території базової АТО не може існувати кілька територіальних громад

із статусом самостійного суб'єкта місцевого самоврядування;

базові АТО мають межувати між собою – в Україні не може бути

територій, на які не поширюється юрисдикція органів місцевого самоврядування;

при визначенні меж базової АТО має бути врахований принцип

територіальної доступності адміністративних та громадських послуг [12].

При низькій економічній спроможності більшості територій в Україні, зокрема сільських, виникають застереження щодо фінансової самодостатності територіальних громад та пропонуються принципи їх створення навколо центрів економічної діяльності [13]. Не заперечуючи цю тезу, зазначимо, що на думку одного з ідеологів адміністративно-територіальної реформи в Польщі Є.Регульського місцеве самоврядування організовує людей навколо їх місць проживання, а не навколо робочих місць [14]. Тобто, при реформуванні АТУ створюються умови для виникнення нових центрів економічної активності

й орієнтуватися тільки на наявні методологічно невірні.

Структура органів місцевого самоврядування на базовому рівні адміністративно-територіального устрою вбачається наступною:

- представницький орган (рада);
- голова територіальної громади;
- виконавчий орган (виконавчий комітет);
- органи самоорганізації громадян.

До членів виконкомів міських, селищних, сільських рад потрібно включати старост поселень, розташованих у межах територіальної громади. Їх доцільно обирати на основі загального рівного і прямого виборчого права, або на проведених у встановленому законом порядку загальних зборах (сході) поселення.

Державне управління в адміністративно-територіальних одиницях може здійснюватися:

безпосередньо через центральні органи державної влади та їх місцеві

підрозділи (представництва Президента України з функціями контролю дотримання вимог Конституції та законодавчих актів України, реалізації в областях державної стратегії та програм розвитку; територіальні управління, відділи, служби центральних органів державної влади, державні агентства тощо);

через делегування повноважень виконавчим органам місцевого

самоврядування з відповідним матеріально-технічним та фінансовим забезпеченням виконання делегованих повноважень.

Потреба у районних державних адміністраціях у зв'язку з передачею більшості їх функцій органам місцевого самоврядування в районах не вбачається.

Органи державної влади доцільно наділити правом ініціювати припинення, на підставі судового рішення, повноважень органів місцевого самоврядування у випадку порушення ними Конституції України, законів України, а також у разі неналежного виконання вказаними органами та їх посадовими особами делегованих державних повноважень.

Пропоновані напрями реформування адміністративно-територіального устрою в Україні в цілому відповідають його ідеології, що впливає з Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р, конкретизуючи та доповнюючи окремі її положення. На погляд автора, Концепція та наявні наукові напрацювання цілої низки авторів є достатньою основою для започаткування реального проведення реформи. Її здійснення потребує лише політичної волі з боку керівництва держави та наявності відповідного органу управління реформою.

Разом з тим, для отримання ефективних результатів реформи необхідне додаткове обґрунтування низки важливих питань, серед них:

дослідження сучасних тенденцій та виявлення перспектив розвитку систем розселення в Україні;

обґрунтування критеріїв та орієнтовних демографічних, просторових, фінансово-економічних, соціальних показників формування мережі адміністративно-територіальних одиниць різних рівнів;

впровадження механізмів зростання економічної бази адміністративно-територіальних одиниць базового рівня - сільських, селищних, міських (малих міст) територіальних громад;

проведення районування території України на мікро- та мезорівнях як передоснови формування мережі адміністративно-територіальних одиниць;

оптимізації механізмів та інструментів бюджетного вирівнювання та стимулювання територіального розвитку в системі адміністративно-територіального устрою.

Частина із зазначених питань буде вирішуватися у процесі моделювання нової мережі адміністративно-територіальних одиниць, адаптованої до територіальних особливостей регіонів України з урахуванням економічних, історичних, демографічних, етнічних, географічних та інших факторів. Організацію розробки такої моделі слід доручити профільним міністерствам спільно з установами Академії наук України. Після апробації в регіонах, нова модель адміністративно-територіальних одиниць України могла б бути винесена на розгляд і затвердження Верховною Радою України.

Список використаних джерел

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З.С.Варналя. – К.: НІСД, 2007 – С. 301.
2. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи: Монографія / [В. Г. Куйбіда, В. П. Павленко, В. А. Яцюк та ін.]; Секретаріат Кабінету Міністрів України. – К.: Геопринт, 2009. – 615 с.
3. Пістун М. Регіони врятує децентралізація. // Урядовий кур'єр, 26 березня 2014 р.
4. Семіноженко В. Федерація без федералізації // День, 15 травня 2014 р.
5. Лісовий А. Розукрупнення областей – перший етап адміністративно-територіальної реформи // Економіст.- № 8. – 2008. – С. 26 – 30.
6. Соскін О. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: порівняльний аналіз моделей. [Електронний ресурс]: Режим доступу : <http://soskin.info/print/ea/new/2008/1-2/200812.html>.
7. Мостова Ю., Рахманін С. Як нам облаштувати Україну, або що робити з адміністративно-територіальною реформою. // Дзеркало тижня. – № 31 (660). – 2007.
8. Гануцак Ю. Реформа територіальної організації влади; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К.: ТОВ «Софія-А». – 2013. – 160 с.
9. Реформа для людини. Збірник матеріалів про шляхи реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні. Секретаріат Кабінету Міністрів України. – Київ, 2005. – 238 с.
10. Адміністративно-територіальна реформа зменшить кількість районів в Україні [Електронний ресурс]: Режим доступу : <http://zik.ua/ua/news/2014>.

11. Нагребецька І. Нова – стара модель: наша хата – скраю // Урядовий кур'єр. - № 51. - 2012.
12. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: політико-правові проблеми: Монографія. [І.О.Кресіна та ін.] – К.: Логос, 2009. – 480 с. – С. 28-29.
13. Княжанський В. Що первинне – гроші чи повноваження? // День. - № 115. – 2014.
14. Ведерникова І. Децентралізація: чи ввійде Україна у відчинені двері, як Польща 1989-го? // Дзеркало тижня, 18 липня 2014 р.

References

1. Varnaliia Z. S. Derzhavna rehional'na polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorityety (2007), NISD, Kyiv, Ukraina, 301 p. [in Ukrainian].
2. Kujbida V. H., Pavlenko V. P., Yatsiuk V. A. ta in. (2009) Administratyvno-terytorial'nyj ustrij Ukrainy. Istoriia. Suchasnist'. Sekretariat Kabinetu Ministriv Ukrainy, Kyiv, Ukraina, 615 p. [in Ukrainian].
3. Pistun M. (2014), Rehiony vriatuie detsentralizatsiia, Uriadovij kur'ier, 26 bereznia 2014 r. [in Ukrainian].
4. Semynozhenko V. (2014), Federatsiia bez federalizatsii, Den', 15 travnia 2014 r. [in Ukrainian].
5. Lisovuj A. Rozukrupnennia oblastej – pershyj etap administratyvno-terytorial'noi reformy, Ekonomist, vol. 8. pp. 26 – 30. [in Ukrainian].
6. Soskin O. (2008), Administratyvno-terytorial'na reforma v Ukraini: porivnial'nyj analiz modelej [Online],

available at: <http://soskin.info/print/ea/new/2008/1-2/200812.html>. [in Ukrainian].

7. Mostova Yu., Rakhmanin S. (2007), Yak nam oblashtuvaty Ukrainu, abo scho robyty z administratyvno-terytorial'noi reformoiu, Dzerkalo tyzhnia, vol. 31 (660). [in Ukrainian].
8. Hanuschak Yu. (2013), Reforma terytorial'noi orhanizatsii vlady; Shvejtsars'ko-ukrains'kyj proekt "Pidtrymka detsentralizatsii v Ukraini – DESPRO", "Sofiia-A", Kyiv, Ukraina, 160 p. [in Ukrainian].
9. Reforma dlia liudyny (2005), Zbirnyk materialiv pro shliakhy realizatsii administratyvno-terytorial'noi reformy v Ukraini. Sekretariat Kabinetu Ministriv Ukrainy. – Kyiv, 238 p. [in Ukrainian].
10. Administratyvno-terytorial'na reforma zmenshyt' kil'kist' rajoniv v Ukraini, available at: <http://zik.ua/ua/news/2014>. [in Ukrainian].
11. Nahrebets'ka I. (2012), Nova – stara model': nasha khata – skraiu, Uriadovij kur'ier, vol. 51. [in Ukrainian].
12. Kresina I. O. ta in. Administratyvno-terytorial'na reforma v Ukraini: polityko-pravovi problemy (2009), pp. 28-29. [in Ukrainian].
13. Kniazhans'kyj V. (2014), Scho pervynne – hroshi chy povnovazhennia?, Den', vol. 115. [in Ukrainian].
14. Vedernykova I. (2014), Detsentralizatsiia: chy vvijde Ukraina u vidchyneni dveri, iak Pol'scha 1989-ho?, Dzerkalo tyzhnia, vol. 18 lypnia 2014 r. [in Ukrainian].

УДК 332.1:316.34

С. Л. Шульц

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
завідувач відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

І. Я. Тибінка

заступник начальника управління політичного аналізу та планування,
начальник відділу політичного аналізу
Департаменту політики і комунікацій МЗС України, м. Київ

ЧИННИКИ ВНУТРІШНЬОРЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЯХ

Досліджено та систематизовано погляди вчених на проблему подолання внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації. Акцентовано увагу на взаємозв'язку між процесами внутрішньорегіональної диференціації та економічним зростанням регіону. Класифіковано чинники, що зумовлюють виникнення внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації, за характером їх впливу на процеси розвитку регіону та приналежності до зовнішнього і внутрішнього середовища. Визначено, що чинники, які спричиняють внутрішньорегіональну соціально-економічну диференціацію, мають екзогенний характер впливу та відображають тенденції світової економіки, геополітичні трансформації, характер міжнародних економічних відносин, а також напрям інтеграційних і глобалізаційних процесів. Запропоновано шляхи подолання наслідків внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації.

Ключові слова: внутрішньорегіональна соціально-економічна диференціація, соціально-економічний розвиток регіону, чинники соціально-економічної диференціації, конкурентоспроможність економіки регіону, рівень якості життя населення.

Shults S., Tybinka I. FACTORS OF INTRA-REGIONAL SOCIAL AND ECONOMIC DIFFERENTIATION IN MODERN ECONOMIC THEORIES.

The views of scientists on the problem of intra-regional social and economic disparities are investigated and systematized. The attention is focused on the relationship between intra-regional differentiation and economic growth of the region. The factors are classified that contribute to the emergence of intra-regional socio-economic disparities on the nature of their influence on development processes in the region and belonging to the external and internal environment. The author identified, that these factors cause intra-regional socio-economic differentiation, and they have the exogenous nature of the influence and reflect the geopolitical